Stadskerk Nijmegen (OCP), 24 april 2022, Tweede Paaszondag/Beloken Pasen
voorganger: ds. Pieter Endedijk (PKN)

[1e lezing: Genesis 28,10-22] (Nieuwe Bijbelvertaling)

10 Jakob verliet dus Berseba en ging op weg naar Charan. 11 Op zijn tocht kwam hij bij een
plaats waar hij bleef overnachten omdat de zon al was ondergegaan. Hij pakte een van de
stenen die daar lagen, legde die onder zijn hoofd en ging op die plaats liggen slapen. 12 Toen
kreeg hij een droom. Hij zag een ladder die op de aarde stond en helemaal tot de hemel
reikte, en daarlangs zag hij Gods engelen omhoog gaan en afdalen. 13 Ook zag hij de HEER
bij zich staan, die zei: 'Ik ben de HEER, de God van je voorvader Abraham en de God van
Isaak. Het land waarop je nu ligt te slapen zal ik aan jou en je nakomelingen geven. 14 Je zult
zo veel nakomelingen krijgen als er stof op de aarde is; je gebied zal zich uitbreiden naar het
westen en het oosten, naar het noorden en het zuiden. Alle volken op aarde zullen wensen
zo gezegend te worden als jij en je nakomelingen. 15 Ikzelf sta je terzijde, ik zal je overal
beschermen, waar je ook heen gaat, en ik zal je naar dit land terugbrengen; ik zal je niet
alleen laten tot ik gedaan heb wat ik je heb beloofd.'
16 Toen werd Jakob wakker. 'Dit is zeker,' zei hij, 'op deze plaats is de HEER aanwezig. Dat
besefte ik niet.' 17 Eerbied vervulde hem. 'Wat een ontzagwekkende plaats is dit,' zei hij, 'dit
is niets anders dan het huis van God, dit moet de poort van de hemel zijn!' 18 De volgende
morgen vroeg zette Jakob de steen die hij als hoofdsteun had gebruikt rechtop, en wijdde
hem door er olie over uit te gieten. 19 Hij gaf die plaats de naam Betel; vroeger heette het
daar Luz. 20 Daarna legde hij een gelofte af: 'Als God mij terzijde staat en mij op deze reis
beschermt, als hij mij brood te eten geeft en kleren aan mijn lichaam, 21 en als ik veilig
terugkom bij mijn verwanten, dan zal de HEER mijn God zijn. 22 Deze steen die ik gewijd
heb, zal dan een huis van God worden – en ik beloof dat ik u dan een tiende deel zal afstaan
van alles wat u mij geeft.'

[Evangelie: Lucas 24,13-35] (Nieuwe Bijbelvertaling)

13 Diezelfde dag gingen twee van de leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet en
zestig stadie van Jeruzalem verwijderd ligt. 14 Ze spraken met elkaar over alles wat er was
voorgevallen. 15 Terwijl ze zo met elkaar in gesprek waren, kwam Jezus zelf naar hen toe en
liep met hen mee, 16 maar hun blik werd vertroebeld, zodat ze hem niet herkenden. 17 Hij
vroeg hun: 'Waar loopt u toch over te praten?' Daarop bleven ze somber gestemd staan. 18
Een van hen, die Kleopas heette, antwoordde: 'Bent u dan de enige vreemdeling in
Jeruzalem die niet weet wat daar deze dagen gebeurd is?' 19 Jezus vroeg hun: 'Wat dan?' Ze
antwoordden: 'Wat er gebeurd is met Jezus uit Nazaret, een machtig profeet in woord en
daad in de ogen van God en van het hele volk. 20 Onze hogepriesters en leiders hebben hem
ter dood laten veroordelen en laten kruisigen. 21 Wij leefden in de hoop dat hij degene was
die Israël zou bevrijden, maar inmiddels is het de derde dag sinds dit alles gebeurd is. 22
Bovendien hebben enkele vrouwen uit ons midden ons in verwarring gebracht. Toen ze
vanmorgen vroeg naar het graf gingen, 23 vonden ze zijn lichaam daar niet en ze kwamen
zeggen dat er engelen aan hen waren verschenen. De engelen zeiden dat hij leeft. 24 Een
paar van ons zijn toen ook naar het graf gegaan en troffen het aan zoals de vrouwen hadden
gezegd, maar Jezus zagen ze niet.' 25 Toen zei hij tegen hen: 'Hebt u dan zo weinig verstand
en bent u zo traag van begrip dat u niet gelooft in alles wat de profeten gezegd hebben? 26
Moest de messias al dat lijden niet ondergaan om zijn glorie binnen te gaan?' 27 Daarna

verklaarde hij hun wat er in al de Schriften over hem geschreven stond, en hij begon bij Mozes en de Profeten.
28 Ze naderden het dorp waarheen ze op weg waren. Jezus deed alsof hij verder wilde reizen. 29 Maar ze drongen er sterk bij hem op aan om dat niet te doen en zeiden: ‘Blijf bij ons, want het is bijna avond en de dag loopt ten einde.’ Hij ging mee het dorp in en bleef bij hen. 30 Toen hij met hen aan tafel aanlag, nam hij het brood, sprak het zegengebed uit, brak het en gaf het hun. 31 Nu werden hun ogen geopend en herkenden ze hem. Maar hij werd onttrokken aan hun blik. 32 Daarop zeiden ze tegen elkaar: ‘Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?’ 33 Ze stonden op en gingen meteen terug naar Jeruzalem, waar ze de elf en de anderen aantroffen, 34 die tegen hen zeiden: ‘De Heer is werkelijk uit de dood opgewekt en hij is aan Simon verschenen!’ 35 De twee leerlingen vertelden wat er onderweg gebeurd was en hoe hij zich aan hen kenbaar had gemaakt door het breken van het brood.

[overweging:]

Het gedicht dat ter inleiding op het Kyrie werd gelezen, begint met de woorden:

> Zeggen ze dat Hij opgestaan
> waarom is de wereld dan dezelfde?[1]

Het feest van Pasen is gevierd, in al zijn uitbundigheid, maar waarom is de wereld na Pasen dezelfde als die vóór Pasen.
Zijn de mensen van na Pasen dezelfde als die van vóór Pasen?

Twee mensen zijn onderweg, onderweg van Jeruzalem naar Emmaüs.
Zo spreken zij met elkaar, over hun teleurstelling over wat er gebeurd is.

Twee zijn er onderweg. Kleopas en... Vreemd, de naam van de ander, de reisgenoot van Kleopas wordt niet genoemd. Wie zou dat zijn? Juist het niet-noemen van die naam betekent dat het iedereen kan zijn. Dus vul er maar een naam in. Vul je eigen naam maar in. De reisgenoot van Kleopas mag iedereen zijn, jij, ik.

Alles wat zo teleurstellend is, komt ter sprake.
Alles wat er de laatste tijd gebeurd is, wordt uitgesproken, moet gezegd worden.
Ik hoef dat niet in te vullen, want dat weet je zelf wel.
Teleurstelling in de grote wereld: een oorlog die velen het leven kost.
Maar ook de teleurstelling in je kleine, je eigen wereld omdat zoveel waar je op hoopt of hoopte niet gebeurt of is gebeurd. Je kunt helemaal verblind raken door je eigen teleurstelling.

Opeens is daar in het evangelie de onvermoede derde – nee, nog niet te snel invullen wie dat is. Jij bent toch één van die twee die daar loopt, sprekend over alles wat er gebeurd is, verblind geraakt in je teleurstelling?

[1] Ter inleiding op het Kyrie werd het gedicht ‘Opstanding’ van J.W. Schulte Nordholt gelezen; het gehele gedicht is onder de overweging geplaatst.

Het is die onvermoede derde, die eigenlijk niet anders doet dan dit te vragen: mag ik een eindje met je meelopen, een eindje met je oplopen. Zodat jij kunt vertellen over alles wat je bezighoudt. Vertel eens over je teleurstelling.

Het evangelie ruimt hier voor jou een plaats in. Hier mag je je eigen levensloop letterlijk lezen.
Het evangelie volgt jou op de weg die je gaat, het evangelie als reisgids, en de Ene als reisgenoot.
Daarom gaan velen op weg, op pelgrimage, naar Santiago of Rome of een andere plek, niet om een lichamelijke prestatie te leveren, maar om de ontmoeting, ook de ontmoeting met een onvermoede derde die met jou een tijdje optrekt.

In die ontmoeting met de onvermoede derde, wordt de grondhouding van het pastoraat leesbaar en hoorbaar is. Pastoraat is meer dan bezoekjes afleggen. Als de kerk daarin blijven steken, dan wordt het werkelijk een teleurstelling met die kerk. Pastoraat is uiteindelijk deze vraag: mag ik een eindje met je meelopen, omdat wij elkaar als reisgenoten ontmoeten, of als reisgenoten op elkaar worden aangewezen. Mag ik een eindje met je mee optrekken? Ik heb er verder geen belang bij, alleen onbaatzuchtige aandacht, zodat jij je verhaal kunt vertellen, over alles wat er gebeurd is, je vreugde en je teleurstelling, je zorgen en je vragen, alles wat ongerijmd is en wat zoekt naar een plek.
De ware pastor luistert en verstaat, zwijgt meer dan dat hij of zij spreekt, stelt een vraag, maar geeft geen oordeel: hoe kijk jij naar je leven met het evangelie als reisgids?

Nadat de pastorale grondhouding is verwoord, ontvouwt zich in dit evangelie de grondvorm van de liturgie.
Die grondvorm is: de Schriften worden uitgelegd, de gebeden worden gesproken, het brood wordt gebroken en gedeeld. Dat zijn de stappen die de liturgie steeds zet, al eeuwenlang. Omdat het toen en daar in Emmaüs niet anders kon. Om zo de verblinding, de teleurstelling te boven te komen. En om zicht te krijgen, inzicht en uitzicht.

Eerst worden de Schriften uitgelegd, te beginnen bij Mozes en de profeten.
Want hoe zouden wij anders het evangelie kunnen verstaan dan zonder de Tora en de profeten? Hoe zouden wij dit verhaal kunnen verstaan, dit verhaal over: geef ons heden ons dagelijks brood, als wij dat andere verhaal over het dagelijkse brood, het brood uit de hemel, het portie voor elke dag, niet kennen?

Dan worden de gebeden uitgesproken:

> Blijf bij ons, want het is bijna avond en de dag loopt ten einde.[2]

Is dit niet de kern van als ons bidden: blijf bij ons, als de avond valt.
In de lutherse traditie is dat heel goed verstaan in dat ene gebed, waarin de avond niet alleen een markering is als het donker het daglicht verdringt, maar ook als het donker het levenslicht verdringt en als het donker het licht van onze menselijke wereld verdringt. Het gebed met deze woorden:

> Blijf bij ons, aan de avond van de dag,
> aan de avond van het leven,

[2] Lucas 24,29

aan de avond van de wereld.
Blijf bij ons met uw genade en goedheid,
met uw troost en zegen,
met uw Woord en Sacrament...[3]

Met uw Woord en Sacrament. Daarom bleef Hij bij hen, nam het brood, sprak de zegen uit, brak het en gaf het hun.
En, dán, zo schrijft de evangelist: dán worden hun ogen geopend en herkenden zij hem.
Het brood, genomen, gezegend, gebroken, gegeven, gedeeld, ís het Woord dat zichtbaar wordt, herkenbaar.
En om het de luisteraar nog duidelijker te maken, besluit de evangelist dit gedeelte met die ene belangrijke zin:

Hij heeft zich laten kennen in het breken van het brood.[4]

De Opgestane wordt herkend in het nemen, zegenen, breken en delen, als zichtbaar Woord.
Hier wordt duidelijk dat Woord en Sacrament, Woord en Tafel, onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.
Woord en Maaltijd zijn letterlijk van tweeën één: de Maaltijd is het Woord, na en naast het hoorbare het zichtbare woord, zichtbare verkondiging.

De kerk die dit verhaal serieus neemt, er werk van maakt, dit verhaal waarin de grondgestalte van pastoraat en liturgie herkenbaar is, moet daarom wekelijks de Maaltijd van de Heer vieren. Dat niet negeren, omdat het maar gedoe is, of moeilijk te begrijpen of omdat we of anderen er niet aan gewend zijn, maar daardoor dit steeds weten: je hebt Jezus niet, maar je herkent hem hoogstens, herkent hem als de Opgestane in het breken van het brood.
Daarom staat er, als het brood gebroken is en gedeeld: 'hun ogen werden geopend en zij herkenden hem, en het geschiedt: hij wordt onzichtbaar voor hen.'[5]
Het is – samengevat met die drie bekende woorden van Huub Oosterhuis – 'zien, soms even'.

Kerkvader Hieronymus schreef in het begin van de vijfde eeuw dat door het breken van het brood, waaraan men hem herkende, de heer het huis van Kleopas tot godshuis, tot kerk, heeft gewijd.[6] De kerkvader verbindt het dagelijks brood met het avondmaal, een beweging van huis naar kerk.
Maar ik zou ook de omgekeerde beweging willen maken. Brood op de altaartafel, de eucharistische maaltijd doet in dankbaarheid niet onder voor het brood op de plank thuis.
Het lijkt mij een goede inzet van de Reformatie te zijn geweest om met de maaltijden thuis het gewone leven te heiligen en te markeren. Daarom: een gebed bij het eten, uit dankbaarheid, hardop of stil achter de pet, in die traditie aangevuld met Bijbellezing. Nu misschien met het Onze Vader, een zegenspreuk, een lied. Zo zou het in het huis van Kleopas

[3] Dit is een fragment van het avondgebed volgens lutherse traditie. Voor de volledige tekst zie o.a. *Liedboek* 202.
[4] Lucas 24,35
[5] Lucas 24,31 (Naardense Bijbel)
[6] De hier beschreven gedachten heb ik ontleend aan Klaas Touwen, *De zegen van Kleopas – over zegenen en wijding vanuit bijbels perspectief*. Utrecht z.j., 31vv. (serie 'Toer').

ook kunnen zijn gegaan. Want aan elke maaltijd is ook de Heer gast en gastheer. Het door hem gebroken en gedeelde brood ligt op de altaartafel en de keukentafel.

Hieronymus benadrukt de beweging van huis naar kerk. Maar er is ook een beweging van kerk naar huis. Waarom zouden we er bijvoorbeeld niet meer werk van maken door na de viering in de kerk deze voort te zetten bij een zieke thuis? Die zieke en allen die voor hem of haar zorg dragen zijn deel van de geloofsgemeenschap. Brood en wijn worden in het huis klaargezet, kaarsen worden ontstoken. De voorganger trekt het ambtsgewaad aan. Het evangelie van die zondag wordt gelezen, het zondagsgebed wordt gebeden, het sacrament bediend. In die drieslag komt het evangelie van deze zondag nabij: de Opgestane betreedt het huis om, gelijk bij die twee in het evangelie, bij hen te blijven.

Die mensen gaan hun weg en de Heer is hun reisgenoot en deelt met hen het dagelijks brood.
Zo wordt Pasen steeds opnieuw zichtbaar, voelbaar, proefbaar in je eigen leven.

Pieter Endedijk, endedijk@hetnet.nl

Opstanding

Zeggen ze dat Hij is opgestaan
waarom is de wereld dan dezelfde,
lijdt Hij zelf dan nog in al de zijnen,
sterft Hij dagelijks nog duizend doden,
altijd door zoals het immers is?

Weegt het lijden deze korte tijd
ook niet op tegen de heerlijkheid
die eens komen zal, is duizend jaar
als de dag van gisteren, als een droom,

altijd duurt die boze droom nog voort,
roept het bloed van Abel van de aarde,
wordt de stem in Rama weer gehoord,
altijd weer hetzelfde, Rachel weent
om haar kinderen die niet meer zijn.

En daar blijft mijn ongeloof bij staan,
dat ik net als Thomas telkens twijfel,
enkel in zijn wonden Hem herken.

Jan Willem Schulte Nordholt

(uit: J.W. Schulte Nordholt, *Verzamelde gedichten*, Baarn ^{2}1996, 186)